

FILOCALIA

SAU

CULEGERE DIN SCRERILE
SFINȚILOR PĂRINȚI, CARE ARATĂ
CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESĂVÎRSI

X

SFÎNTUL ISAAC SIRUL

Traducere din grecește, introducere și note de
pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE
Membru al Academiei Române

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Comunitatea online: www.libris.ro
Comunitatea online: www.humanitas.ro

FILOCALIA

SAU

CULEGERE DIN SCRERILE
SFINȚILOR PĂRINȚI, CARE ARATĂ
CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESVIRȘI

Redactori: S. Skultéty, Georgeta-Anca Ionescu

Coperta: Ioana Nedelcu

Macheta: Corneliu Radu

DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu

Tipărit la Radin Print,
prin reprezentantul său exclusiv pentru România

4 Colours, www.4colours.ro

© HUMANITAS, 2008, 2017
Nr. 10 din Sfîntul Isaac Sirul
Metropolitul Arhiepiscopul Romaniei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți,
care arată cum se poate omul curăți, lumina și desvîrșii /
trad. din grecește, ed., introd. și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae. –
București: Humanitas, 2017
12 vol.

ISBN 978-973-50-5602-5

Vol. 10: Sfîntul Isaac Sirul. – 2017. –

ISBN 978-973-50-5604-9

I. Stăniloae, Dumitru (trad.; ed. st.)

2

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonic: 021 311 23 30

SFÎNTUL ISAAC SIRUL

și OPERA SA

în limba română, traducere și comentarii de

Ioan Necula, revizuită de Dumitru Stăniloae

în partea de după copertă

Editor: Dumitru Stăniloae

Design: Roxana Popescu

Tipărire: Radin Print

Imprimare: Printex

Bindere: Printex

Verificare: Roxana Popescu

Rezultat final: Roxana Popescu

Verificare: Roxana Popescu

<p

SFÎNTUL ISAAC SIRUL SI OPERA SA

SFÂNTUL ISAAC SIRUL ȘI OPERA SA

1. *Cuvintele ascetice sau despre nevoință* ale Sfîntului Isaac Sirul au fost foarte mult folosite în viața monahismului răsăritean. Dovadă sînt multele codice manuscrise care le cuprind. Ele au fost traduse din limba siriacă în cea greacă de doi călugări, Avramie și Patrichie, din mînăstirea Sfîntul Sava, de lîngă Beteleem. Numărul *Cuvintelor* variază, după cum unele părți ale lor au fost rotunjite în *Cuvinte* aparte sau au fost încadrare în altele. În general, numărul lor variază între 85 și 99. La acestea se adaugă patru *Epistole*. Nici ordinea lor nu e totdeauna aceeași. Cele mai multe știri în chestiunea aceasta le dă Nichifor Theotoche în *Introducerea la ediția sa din 1770 din Lipsca*, prima ediție tipărită a *Cuvintelor* Sfîntului Isaac Sirul în grecește.

Textul tipărit de Nichifor Theotoche și retipărit în 1895 la Atena de ie
romonahul Ioachim Spetzieri e plin de greșeli morfologice și sintactice.
Nichifor Theotoche a constatat că textul e la fel în toate codicele manuscrise
pe care le-a cunoscut și de aceea consideră că această formă a lor se datorează
traducătorilor însăși. Aceasta face ca orice traducere a sa să fie în oarecare
măsură o adeverată reconstituire, mai mult sau mai puțin corespunzătoare,
a conținutului care derivă de la autor. Tot aceasta face ca traducerea românească
publicată în 1819 la mînăstirea Neamț, prin silință și purtarea de
grijă a arhimandritului Ilarie, starețul mînăstirilor Neamț și Secu, să fie
foarte greu de înțeles, fiind făcută în mod literal după textul grec atât de
defectuos. Traducerea românească mai nouă, netipărită, e și ea de multe
ori destul de depărtată de conținutul textului grecesc.

Noi ne-am silit să facem o traducere pe de o parte cât mai fidelă, pe de alta, în propoziții cât mai inteligibile.

Nu nuște sănătatea și sănătatea spiritului. Tăie sănătatea fizică și sănătatea spirituală. Căci dacă nu ai sănătatea fizică, nu vei avea sănătatea spirituală. În sfârșit, sănătatea spirituală este cea care te va ajuta să-ți mențină sănătatea fizică. Aceasta este înțelesă ca să-ți mențină sănătatea fizică și sănătatea spirituală. Hristos, în veciul vechiorui Amur.

“Dacă nu ai sănătatea fizică, nu vei avea sănătatea spirituală. Căci dacă nu ai sănătatea fizică, nu vei avea sănătatea spirituală. Aceasta este înțelesă ca să-ți mențină sănătatea fizică și sănătatea spirituală. Hristos, în veciul vechiorui Amur.”

Doamne Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, care ai plins pentru lume și lacrimi de întristare și înlovitire ai văsat pentru dănsul, primind lacrimile mele! Cu patimile Tale vindecă patimile mele! Cu rânile Tale tămaduiește rânile mele! Cu singele Tale curăjește singele meu și amestecă în trupul meu mireasina trupului! Tău cel de viață facător! Fierca cu care viajăniș! Te-ai adăpat să indulcească amărăcările cu care potrivnicul m-a adăpat! Trupul-Tău întins pe cruce să întindă către Tine mâna mea creză trasă în jos de draci! Capul-Tău pe care l-am aplacat pe cruce să înalte capul meu pătrunit de potrivnici! Preașintele Tale ușini pînătute de necredincioși pe cruce să mă tragă spre Tine din prăpastia pierzării, precum a înghidit preașintă gura Ta! Fața Ta cea băjocorită cu pălnuri și scuipări să umple de stălucire fața mea cea întinută în fărădelegi! Sufletul Tale, pe care l-am dat Tatălui cînd erai pe cruce, să mă povătuiască spre Tine prin harul Tale! Nu am înună plină de durere ca să Te cauți, nu am pocăință, nici umilință care întorc pe fii la moștenirea lor! Nu am lacrimi măngăietoare, Stăpînel! S-a întunecat mintea mea cu cele lumesti și nu poate să caute spre Tine cu durere. S-a răcif înima mea de atîțea ișpite și nu poate să se înțărîinte cu lacrimile dragostei mele pentru Tine. Că Tu, Doamne Iisus Hristos, Dumnezeule, Vîstierul bunățăilor, dăruiește-mi pocăință nesfîrșită și înîmă plină de durere ca să pornesc cu tot sufletul în căutarea Ta. Căci fără de Tine nu voi înstrăina de tot binele. Dă-mi, aşadar, Bunule, harul Tale!

Tatăl! Care Te-a născut din sinurile Sale fără de ani și mai înainte de veci să înnoiască în mine chipul Icoanei Tale. Te-am părăsit, să nu mă parășești; am ieșit de la Tine, însă în căutarea mea. Duh-mă la pășunea Tale

CUPRINS

Sfîntul Isaac Sirul și opera sa	7
Ieromonahul Nichifor Theotoche către cititor	15
Cuvinte despre nevoiță	25
Cuvîntul I: Despre lepădare și despre viețuirea călugărească	25
Cuvîntul II: Despre lepădarea de lume și despre înfrînarea de la îndrăzneala față de oameni	31
Cuvîntul III: Despre retragerea în pustie. Si că nu trebuie să ne temem și să avem frică, ci să ne sprijinim inima pe încredere în Dumnezeu și să îndrăznim cu credință neîndoelnică, precum unii ce avem sprijinitor și păzitor pe Dumnezeu	34
Cuvîntul IV: Despre poftirea lumii	37
Cuvîntul V: Despre depărtarea de lume și despre toate cele ce tulbură mintea	39
Cuvîntul VI: Despre folosul ce se naște din fuga de lume	51
Cuvîntul VII: Despre rînduiala începătorilor și despre cele ce se cuvin lor	52
Cuvîntul VIII: Despre chipul cel subțire al deosebirii (al discernămîntului)	55
Cuvîntul IX: Înfățișarea pe scurt a felurilor rînduielui și viețuirii călugărești. Si cum și în ce chip se nasc virtuțile unele din altele	59
Cuvîntul X: Prin ce se păzește frumusețea viețuirii călugărești și care e chipul slăvirii lui Dumnezeu	61
Cuvîntul XI: Nu se cuvine ca robul lui Dumnezeu, care s-a săracit de cele lumești și a ieșit la căutarea Lui, să înceteze această căutare	63

din pricina că n-a ajuns să cuprindă adevarul și să-și răcească el căldura născută din dorul după cele dumnezeiești și din cercetarea tainelor lor. Și în ce chip se întinează mintea cu amintirea patimilor	62
Cuvîntul xii: Cum se cuvine să șadă în liniște cel cu dreaptă socoteală	64
Cuvîntul xiii: Celor ce se liniștesc le sînt de folos încetarea grijilor păgubitoare, intrarea și ieșirea	67
Cuvîntul xiv: Despre schimbarea rînduită de Dumnezeu celor ce umblă pe calea liniștirii	69
Cuvîntul xv: Despre cei ce se liniștesc; cînd încep să înțeleagă unde au ajuns cu faptele lor în marea fără margini, adică în viețuirea cea liniștită; și cînd pot să nădăjduiască puțin că ostenelelor lor au început să le dea roade	70
Cuvîntul xvi: Despre felul virtuților	72
Cuvîntul xvii: Tîlcuirea felurilor virtuții. Și despre tăria și deosebirea fiecareia dintre ele	74
Cuvîntul xviii: Cît de mare este măsura cunoașterii și cît de mari măsurile credinței	78
Cuvîntul xix: Despre credință și despre smerita cugetare	80
Cuvîntul xx: Cîtă cinstire dobîndește smerita cugetare și cu cît e mai înaltă treapta ei	88
Cuvîntul xxi: Ce anume ajută pe om să se apropie de Dumnezeu în inima lui. Care este adevarata pricina care-i dă în chip ascuns acest ajutor și care este, iarăși, pricina care duce pe om la smerenie	93
Cuvîntul xxii: Despre felurile nădejdii în Dumnezeu. Și ce lucruri trebuie să nădăjduim de la Dumnezeu. Și cine nădăjduiește nebunește și fără înțelegere	97
Cuvîntul xxiii: Despre dragostea lui Dumnezeu, despre lepădare și despre odihna cea întru El	101
Cuvîntul xxiv: Despre semnele și roadele dragostei	113
Cuvîntul xxv: Despre răbdarea pentru dragostea de Dumnezeu și despre ajutorul ce-l aflăm în ea	114
Cuvîntul xxvi: Despre postul neîncetat și despre stăruirea într-un loc. Și despre cele ce urmează din acestea. Și că folosirea lor întocmai se învață prin cunoașterea cu dreaptă socoteală	117
Cuvîntul xxvii: Despre mișcările trupului	124
Cuvîntul xxviii: Despre privegherea în timpul nopților și despre diferite feluri ale faptelor	126

Cuvîntul xxix: Despre căile care apropiie de Dumnezeu și care i se arată omului din faptele dulci ale privegherii de noapte. Și că cei ce petrec în ea se hrănesc cu miere în toate zilele vieții lor	128
Cuvîntul xxx: Despre mulțumirea ce trebuie adusă lui Dumnezeu și cîteva învățături de căpetenie	132
Cuvîntul xxxi: Despre felurita putere de deosebire în starea de liniștere. Și despre stăpînirea minții și pînă unde are aceasta puterea de a birui mișcările în diferitele feluri ale rugăciunii. Și care este hotarul dat firii în rugăciune. Și pînă unde poți să te rogi. Și care e hotarul peste care trecînd rugăciunea nu mai e rugăciune, deși ceea ce se săvîrșește se numește cu numele de rugăciune	140
Cuvîntul xxxii: Despre rugăciunea curată	141
Cuvîntul xxxiii: Despre felul rugăciunii și despre celelalte lucruri privitoare la pomenirea neîncetată, ce se cer neapărat și sînt de folos cînd cineva, citindu-le, le păzește cu dreaptă socoteală	147
Cuvîntul xxxiv: Despre mătănnii și despre altele	152
Cuvîntul xxxv: Pentru ce oamenii sufletești caută întru cunoaștere spre cele duhovnicești, potrivit cu grosimea trupului. Și cum se poate înălța cugetarea din aceasta. Și care e cauza neeliberařii de aceasta. Și cînd și în ce fel poate stăruii cugetarea în afara închipuirilor în vremea rugăciunii	159
Cuvîntul xxxvi: Nu se cuvine a pofti și a căuta, fără neapărată trebuință, să se facă semne vădite prin mîinile noastre	161
Cuvîntul xxxvii: Despre cei ce viețuiesc aproape de Dumnezeu și petrec zilele lor în viața cunoașterii	164
Cuvîntul xxxviii: Despre trebuința de a cunoaște cineva, din gîndurile ce se mișcă în el, la ce măsură a ajuns	166
Cuvîntul xxxix: Despre mișcarea îngerească spre sporirea sufletului în cele duhovnicești, trezită în noi prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu	172
Cuvîntul xl: Despre a doua lucrare din om	173
Cuvîntul xli: Despre păcatele de bunăvoie și fără de voie și despre cele ce se fac din vreo întîmplare oarecare	174
Cuvîntul xlII: Despre puterea și lucrarea relelor păcatului. Din ce pricini se nasc și cum încetează	178
Cuvîntul xlIII: Despre păzirea și ferirea de cei molești și leneși. Și că din apropierea de ei se fac stăpîne pe om lenea și moleșala, și el se umple de toată patima. Despre trebuința de a se păzi pe sine de apropierea celor tineri, ca să nu se spurce mintea de gînduri de desfrînare	180

Cuvîntul XLIV: Despre simțuri și despre îspite	187
Cuvîntul XLV: Despre mila Stăpînului, prin care s-a pogorît, din înăltîmea măririi Lui, la nepuțința oamenilor; și despre încercări.	193
Cuvîntul XLVI: Despre felurile diferitelor încercări și cîtă dulceață au în ele încercările ce ne vin și le răbdăm pentru adevăr. Si despre treptele și felurile de viețuire prin care trece omul cel înțelept	195
Cuvîntul XLVII: Trupul fricos de încercări se face prietenul păcatului	202
Cuvîntul XLVIII: Din ce pricină a îngăduit Dumnezeu încercările pentru cei ce-L iubesc pe El	204
Cuvîntul XLIX: Despre cunoașterea nepătimășă și despre încercări. Despre cunoașterea sigură că nu numai cei mici și slabî, și nedeprinși, ci și cei ce se învredniceșc vreme îndelungată de nepătimire și au ajuns la desăvîrșirea cugetului și în parte aproape de curăția unită cu mortificarea săntării cu milă pentru căderea în mîndrie	206
Cuvîntul L: Despre aceeași temă și despre rugăciune	211
Cuvîntul LI: Despre diferitele feluri ale războiului din partea diavolului împotriva celor ce umblă pe calea strîmtă, cea mai presus de lume	215
Cuvîntul LII: Despre al doilea fel al războaielor diavolului	217
Cuvîntul LIII: Despre al treilea chip de luptă al vrăjmașului împotriva celor tari și plini de bărbătie	220
Cuvîntul LIV: Despre al patrulea fel al vrăjmașului de a se împotrivi prin război	220
Cuvîntul LV: Despre patimi	224
Cuvîntul LVI: Cu folos a îngăduit Dumnezeu ca sufletul să fie primitor de patimi. Si despre lucrările nevoinței	228
Cuvîntul LVII: Despre schimbarea ce se face în suflet în toată vremea, ivindu-se fie lumină, fie întuneric sau ieșire în cele de-a dreapta sau în cele de-a stînga	240
Cuvîntul LVIII: Despre vătămarea din partea zelului celui nebun, ce socotește că lucrează pentru Dumnezeu. Si despre ajutorul cel din blîndețe și de alte feluri	242
Cuvîntul LIX: Despre schimbările cele multe ce se urmează în minte și sănt probate prin rugăciune	251
Cuvîntul LX: Despre gîndurile rele fără de voie ce se ivesc din dezlegarea ce le-o dă trîndăvia cea dinainte de ele	252

Cuvîntul LXI: Cum se păzește trezia cea ascunsă ce se naște în suflet; și cum intră somnul și răcelea în cugetare și stîng căldura cea sfîntă din suflet și omoară dorința de Dumnezeu și căldura pentru cele duhovnicești și cerești	257
Cuvîntul LXII: Despre cele trei feluri de cunoaștere și despre deosebirea lucrării lor, și despre înțelesul lor; și despre credința sufletului, și despre bogăția cea tainică ascunsă în el; și despre cît se deosebește cunoașterea lumii acesteia, în felurile ei, de simplitatea credinței	259
Cuvîntul LXIII: Despre întîia treaptă a cunoașterii	268
Cuvîntul LXIV: Despre a doua treaptă a cunoașterii	271
Cuvîntul LXV: Despre a treia treaptă a cunoașterii, care este treapta desăvîrșirii	271
Cuvîntul LXVI: Despre alte chipuri și înțelesuri ale cunoașterii de diferite feluri	276
Cuvîntul LXVII: Despre sufletul ce tinde spre vederea adîncă, pentru a se scufunda în ea din gîndurile trupești și din amintirea lucrurilor	279
Cuvîntul LXVIII: Despre paza inimii și despre o vedere (contemplare) mai subțire	283
Cuvîntul LXIX: Despre felurite învățături și despre folosul fiecăreia dintre ele	284
Cuvîntul LXX: Despre cuvintele dumnezeieștii Scripturi, care stîrnesc spre pocăință; și că ele s-au spus pentru slăbiciunea oamenilor, ca să nu piară de la Dumnezeu cel viu; și că ele nu trebuie înțelese ca prilej de a păcătui	289
Cuvîntul LXXI: Despre cele prin care poate dobîndi cineva schimbarea înțelesurilor ascunse împreună cu schimbarea viețuirii celei din afară	291
Cuvîntul LXXII: Care cuprinde învățături folosite, pline de înțelepciunea Duhului	294
Cuvîntul LXXIII: Care cuprinde sfaturi pline de folos, pe care le-a grăit cu iubire celor ce l-au ascultat pe el cu smerenie	297
Cuvîntul LXXIV: Despre pilda și asemănarea cuprinse în înțelesul dumincii și al sîmbetei	306
Cuvîntul LXXV: Povestire despre unii sfinti și unele cuvinte preacuvioase ale lor. Si despre minunata lor viețuire	309
Cuvîntul LXXVI: Despre un vechi bătrân	310
Cuvîntul LXXVII: Despre alt bătrân	312

Cuvîntul LXXXVIII: Despre întrebarea unui frate oarecare	313
Cuvîntul LXXXIX: Despre mustrarea unui frate oarecare	314
Cuvîntul LXXX: Despre lucrul cel mai de trebuință și de foarte mare folos ce se cade să fie pomenit în fiecare zi de către cel ce șade în chilia lui și s-a hotărît să ia aminte la sine	318
Cuvîntul LXXXI: Despre deosebirea virtuților și despre săvîrșirea întregului drum	319
Cuvîntul LXXXII	330
Cuvîntul LXXXIII: Despre suflet și despre patimi; și despre curăția minții. Prin întrebări și răspunsuri	333
Cuvîntul LXXXIV: Despre vederea firii celor netrupești. Prin întrebări și răspunsuri	339
Cuvîntul LXXXV: Despre felurite teme. Prin întrebări și răspunsuri	346
Cuvîntul LXXXVI: Despre felurite teme. Prin întrebări și răspunsuri	372
Epistole	377
Epistola I: Scrisă către un oarecare frate, ce iubea liniștea	377
Epistola a II-a: Către un frate după fire și după duh, care-l îndemna și-l rugă prin scriorii să vină la el, măcar că locuia în lume, pentru că era însetat să-l vadă	381
Epistola a III-a: Trimisă către cineva iubit de el, pe care îl învață cele despre tainele liniștirii; și cum mulți, deoarece nu le cunosc, se lenevesc în lucrarea aceasta minunată; și că cei mai mulți au primit rînduiala în chilii prin moștenire, care se continuă între călugări. Cu o scurtă adunare de cuvinte închinată descrierii liniștirii	382
Epistola a IV-a: Către cuviosul părinte Simeon, făcătorul de minuni	387
Troparul Sfintului	420
Rugăciunea către Domnul nostru Iisus Hristos a Sfintului Isaac Sirul	422

oameni ALE CELUI ÎNTRÉ SFINȚI PĂRINTELUI NOSTRU ISAAC SIRUL,

nevoitor și pustnic, cel ce a fost episcop al iubitoarei-de-Dumnezeu cetăți Ninive

CUVINTE DESPRE NEVOINTĂ

scrise de el în graiul său și tălmăcrite²⁴ de părinții noștri iubitori de înțelepciune și de liniștire avva Patrichie și avva Avramie, care s-au liniștit în lavra celui între sfânti părintelui nostru Sava

CUVÎNTUL I

DESPRE LEPĂDARE

ȘI DESPRE VIETUIREA CĂLUGĂREASCĂ

Frica de Dumnezeu este începutul virtuții. Iar despre ea se spune că e rodul credinței și se seamănă în inimă cînd mintea se desparte de împărtășirea în lume, adunîndu-și gîndurile ce rătăcesc din pricina împărtășierii în cugetarea la viitoarea reașezare.²⁵ Căci nimic nu ajută mai bine pe cineva să pună temelia virtuții ca a se ține pe sine străin de lucrurile vieții și a rămîne în legea luminii cărărilor celor sfinte și drepte, pe care le-a amintit și le-a numit psalmistul în Duh. Căci anevoie se află vreun om care să poată purta cinstea aceasta,²⁶ ba poate că nu se află peste tot vreunul, chiar de ar fi cineva deopotrivă cu îngerii. Și aceasta din grăbita primire a schimbării, cum ar zice cineva.

Începutul căii vieții stă în aceea ca mintea să cugete la cuvintele lui Dumnezeu și să petreacă în sărăcie. Căci adăparea din acele cuvinte ajută la desăvîrșirea în sărăcie. Sau adăparea din cugetarea la cuvintele lui Dumnezeu îți ajută la dobîndirea sărăciei. Iar dobîndirea sărăciei îți dă odihnă, ca să dobîndești cugetarea la cuvintele lui Dumnezeu. Si acestea două te ajută să urci în scurtă vreme treptele întregii zidiri a virtuților.

²⁴⁾ „În celălalt manuscris se adaugă: în limba greacă.“ ²⁵⁾ Restabilirea în starea ei pe care a avut-o de la început. ²⁶⁾ Cel ce primește cinstiri de la oameni greu va putea să scape de cursele mîndriei. De aceea și Stăpînul tuturor deplîngere pe cel lăudat de oameni, zicînd: „Vai vouă, cînd vor zice bine de voi toti oamenii.“

Nimeni nu poate să se apropie de Dumnezeu decât dacă se depărtează de lume. Iar depărtare numesc nu ieșirea din ea cu trupul, ci depărtarea de lucrurile lumii. Virtutea aceasta stă în odihnirea sau golirea cugetării de lucrurile lumii. Căci nu se poate înima liniști și nu se poate izbăvi de închipuirii atîta timp cît simțurile lucrează; nici patimile trupești nu stau în nelucrare și nici gîndurile rele nu încetează fără numai în pustie. Dar, pînă nu dobîndește sufletul beția credinței în Dumnezeu prin primirea puterii simțirii ei, nu-și poate vindeca slăbiciunea simțurilor²⁷ și nici călca cu putere peste conținutul celor văzute, care este zid despărțitor în fața celor dinlăuntru. Nici nu simte înainte de aceea rodul rațional al stăpînirii de sine. Iar ferirea de păcate este rodul amîndurora. Fără cea dintîi nu e nici cea de a doua; iar unde pășește drept cea de a doua, e ținută în frîu și cea de a treia.²⁸

Cînd harul se înmulțește în om, atunci, în năzuință după dreptate, disprețuiește cu ușurință frica de moarte,²⁹ și sufletul îl îndeamnă să rabde necazurile pentru frica de Dumnezeu.³⁰ Și toate cîte pot să vatâme trupul și cîte vin în chip neașteptat asupra firii și se adaugă ca patimiri sînt socrate ca nimic în ochii sufletului, față de cele nădăjduite încă de pe acum.

Nu e cu puțință să cunoaștem adevărul, dacă nu vin asupra noastră ispitele din îngăduință.³¹ Iar primind cineva încredințarea despre aceasta, înțelege că multă purtare de grija are Dumnezeu pentru om și că nu e om care să nu se afle sub purtarea Lui de grija; și că purtarea Lui de grija privește în chip luminos mai ales spre cei ce-L caută pe El și poartă pătimirile pentru El, ca și cum și-ar îndrepta degetul spre ei.

²⁷⁾ Beția credinței este o putere de la Dumnezeu care copleșește aplecarea simțurilor spre cele din afară, dînd sufletului putere să vadă și să se alipească de cele dinlăuntru și, prin ele, de Dumnezeu. ²⁸⁾ „Părintele spune, poate, aceasta: că din depărtarea de lume și din beția credinței vine ferirea de păcate. Aceasta înseamnă că cei ce se despart de lume și se umplu de credință scapă de mrejele păcatului. Cea dintîi, zice, e despărțirea de lume; a doua, beția credinței, a treia e stăpînirea de sine. El adaugă și aceea: fără despărțirea de lume, nimeni nu se poate umple de credință. Iar în cel al cărui suflet s-a umplut de credință stăpînirea de sine e ținută în frîu de frica de Dumnezeu.” ²⁹⁾ Năzuință după „dreptate” este năzuință după toate virtuțiile. Cînd harul lui Dumnezeu se înmulțește în om, acesta disprețuiește frica de moarte, în străduință lui fierbinte după dobîndirea virtuților. ³⁰⁾ Frica de Dumnezeu îl întărește pe om împotriva fricii de moarte. ³¹⁾ Din îngăduință lui Dumnezeu pentru întărirea noastră.

Dar cînd se înmulțește lipsa harului în om, atunci toate cele potrivnice celor spuse îi sunt aproape. Atunci cunoașterea e mai mare decât credința, din pricina iscodirii, și nu are încredere în Dumnezeu în nici un lucru. De aceea, nu se socotește nici sub purtarea de grija a lui Dumnezeu. Unul ca acesta se află sub cei ce îndreaptă spre el săgețile în noaptea fără lună și e pîndit de aceștia.

Frica de Dumnezeu e începutul vieții celei adevărate a omului. Dar aceasta nu poate să stăruie în suflet împreună cu împrăștierea. Căci înima se rupe de dulceața lui Dumnezeu cînd slujește simțurilor. Pentru că înțelesurile celor dinlăuntru sînt împiedicate de simțuri, care ar trebui să le slujească lor.

Îndoiala inimii aduce sufletului frică. Iar credința poate întări hotărîrea chiar și în vremea tăierii mădularelor. Cîtă vreme pofta trupului covărșește în tine, nu vei putea dobîndi îndrăzneala cea bună și lipsa de frică față de multele împotriviri ce se ridică în calea spre Cel dorit.

Cel ce poftește cinste nu va putea scăpa de pricinile întristării. Căci nu se află om în mijlocul lucrurilor ce se schimbă care să nu primească în cugetarea sa schimbarea lucrurilor de față. Dacă pofta este otravă a simțurilor, să tacă cei ce mărturisesc că și păzesc pacea minții împreună cu împrăștierea.

Înțeleapt este nu cel ce zice că în osteneală și în vremea luptei și a războiului încetează gîndurile urîte din el, ci cel ce în adevărul inimii lui își înțeleapte vederea minții, ca să nu privească fără rușine la gîndurile desfrînate. Acela, întru buna cuviință a conștiinței lui, chiar cînd mărturisește prin privirea ochilor ceea ce ține de credință, atîrnă rușinea ca o perdea peste locul ascuns al gîndurilor. Acesta își păzește neprihănirea lui ca o fecioară înțeleaptă prin credința în Hristos. Nimic nu e atît de potrivit ca să înlăture din suflet gîndurile desfrînării ce-l stăpînesc de mai înainte și să alunge amintirile trezite ce i se mișcă în trup și aprind flacăra tulburării ca scufundarea în dorința învățăturii și a umblării pe urmele adîncului înțelesurilor dumnezeieștii Scripturi. Cînd gîndurile vor fi scufundate în dulceața căutării înțelepcinii adunate în vîstieriile cuvintelor, cu hotărîrea de a usca din ele ceea ce ele au la arătare, omul lasă în spatele său lumea și uită toate cele din ea, și șterge din suflet toate amintirile care aduc chipurile, ba deseori și gîndurile trebuințelor obișnuite ale firii. Si însuși

sufletul stăruie în ieșirea din sine în noile răspunsuri ce-i vin din marea de taină a Scripturilor.³²

Dar, chiar dacă mintea plutește pe suprafața apelor, adică a mării dumnezeieștilor Scripturi, și nu poate să scufunde înțelegerea ei în adâncimea întreagă a acestei mări ca să înțeleagă toate vistieriile din adâncul ei, îi va ajunge și numai o cercetare făcută cu dor pentru a lega gîndurile ei cu putere în singurul gînd al minunării, ca să le împiedice să alerge spre firea trupului, cum a zis un oarecare dintre înțeleptii în cele dumneziești. Căci inima e delicată și nu poate răbdă răutățile ce-i vin de la cei din afară și de la războaiele dinlăuntru. Si știi că gîndul rău apasă greu.³³ Si dacă inima nu se ocupă cu cunoașterea³⁴ nu poate răbdă tulburarea pornirii trupului. Si precum greutatea poverii dintr-un talger atrage repede aplecarea acului, nesupunîndu-se voii vîntului, aşa lucrul de rușine și frica atrag cugetarea. Si, precum primirea lucrului de rușine și frica se fac minții, pe măsura lor, pricină de rătăcire neîncetată, iar acul cumpenei minții, tulburîndu-se, se mișcă de aci acolo, tot aşa stăpînirea de sine crește pe măsura depărtării fricii din suflet.

În sfîrșit, precum talgerele cumpenei se îngreuiază sub o greutate mai mare și cumpăna nu se clatină cu ușurință sub suflarea vîntului, tot aşa mintea îngreuiată sub frica lui Dumnezeu și sub rușine nu e mișcată ușor de cei ce o clatină.³⁵ Si, în măsura în care se primește frica în minte, în aceeași măsură pun pe ea stăpînirea mutarea și schimbarea. Înțeleptelește-te și pune în călătoria ta drept temelie frica de Dumnezeu, și în puține zile te vei reașeza în poarta Împărăției, fără ocoliri în drumul tău.

³²⁾ Sfîntul Isaac se dovedește un mare poet în exprimarea gîndurilor sale. Cuvintele Scripturii au la suprafață umezeala plăcută a înfățișărilor mustoase ale lucrurilor ce servesc de chipuri unor înțelesuri netrupești, nemustoase. Mintea trece din extaz în extaz, pe măsură ce-i apar noi răspunsuri, noi înțimplări din marea nesfîrșită de înțelesuri ale cuvintelor Scripturii. ³³⁾ Gîndul rău, pizmaș, plin de griji, dornic de plăceri e greu de suportat, dar și greu de alungat. El nu dă pace. El se cere împlinit. Si, prin împlinire, primește o nouă putere. ³⁴⁾ Cunoașterea înțelesurilor dumneziești ale Scripturilor. ³⁵⁾ Textul are unele obscurități. Mai întii, rușinea și frica tulbură mintea, apoi o fac fermă. Probabil, întii era vorba de „lucrul de rușine“ și de frica de moarte; aci, e vorba de sentimentul rușinii și de frica de Dumnezeu. În continuare, e iarăși vorba de lucrul de rușine și de frica de moarte.

În toate cele ce te întîmpină din Scripturi, cercetează scopul cuvîntului ca să te adîncești în tine și să înțelegi cu mare pătrundere adâncul înțelesurilor sfîntilor, care, călăuziți și luminați în viețuirea lor de dumnezeiescul har, simt pururea o rază oarecare a gîndirii ce înaintea înțelegerei lor ca să deosebească între cuvintele simple și înțelesurile cuprinse în ele, cu multă înțelegere, întru priceperea sufletului.

Omului care citește cu minte goală cele cuprinse în stihurile grele i se golește și inima și se stingă în ea puterea dumneiească ce dăruiește inimii gustarea cea mai dulce, în minunata înțelegere a sufletului. Oricine obișnuiește să alerge spre ceea ce îi este înrudit. De aceea și sufletul, ce are părtăsie cu Duhul, cînd aude vreun cuvînt care are ascuns în el o putere dumneiească, atrage cu încocare conținutul lui. Nu pe orice om îl trezește un lucru care e spus duhovniceste și care are în el ascunsă o putere, ca să se minuneze de el. Cuvîntul despre virtute are nevoie de o inimă care se odihnește de cele ale pămîntului și de îndeletnicirea cu ele. Lucrările virtuții nu trezesc gîndul omului a cărui cugetare se ostenește cu grijă celor trecătoare ca să le poftească și să caute să le dobîndească.

Dezlipirea de cele trupești are loc înaintea nașterii legăturii cu Dumnezeu, deși la unii, în iconomia harului, această legătură premerge de multe ori acelei dezlipiri, aşa cum o dorință ascunde o altă dorință. Rînduiala iconomiei este alta decît rînduiala cea de obște dintre oameni. Dar tu păzește rînduiala de obște. De premerge în tine harul, cunoaște că aceasta e voia lui. Iar de nu, urcă spre vîrful turnului duhovnicesc pe calea tuturor oamenilor, pe care au urcat ei după rînduială.

Tot ceea ce se lucrează în contemplație și se împlinește prin poruncă pentru ea e cu totul nevăzut ochilor trupului. Si tot ce se lucrează cu fapta este un lucru îmbinat, pentru că porunca sau fapta, deși e una, are nevoie de amîndouă, de contemplație și de faptă, din pricina celor trupești și netrupești. Dar îmbinarea celor două e una.

Faptele ce se îngrijesc de curăție nu înlătură amintirea greșelilor trecute, dar înlătură din minte amintirea întristării, și de aci înainte venirea amintirii în cugetare se face cu folos.

Lăcomia sufletului de a se îmbogățî în virtute covîrșește pofta văzută a trupului împreună înjugat.

Podoaba oricărui lucru e măsura. Căci fără măsură chiar și cele socrute bune se fac spre pagubă.

Voiești să ai părtășie (comuniune) cu Dumnezeu în mintea ta în dobindirea acelei simțiri a plăcerii care nu e robită de simțuri? Urmărește milostenia, care, cind se va afla înlăuntrul tău, ia în tine chipul acelei Sfinte Frumuseți cu care te-ai făcut asemenea. Însușirea cea mai cuprinzătoare a milosteniei sădește în suflet, fără mijlocirea vreunui oarecare timp, pe lîngă unirea întru slavă și strălucire, împărtășirea de dumnezeire.

Unirea duhovnicească este o amintire nepecetluită, care arde în inimă cu un dor încrat, luîndu-și puterea legăturii din stăruirea pe lîngă porunci, nu prin reaua lor întrebunțare, nici în chip natural. Căci în ele își află hrana de viață dătătoare pentru întărirea vederii sufletești. Prin aceasta vine inima la răpire, ca să-și închidă îndoitele simțuri, cele trupei și cele sufletești.

Nu este altă cărare spre dragostea cea duhovnicească ce zugrăvește chipul nevăzut decât aceea care începe cu mila, precum a zis Domnul nostru. Ea duce spre Tatăl Cel desăvîrșit. Căci aşa a poruncit celor ce-L ascultă pe El, să o pună pe aceasta ca temelie.³⁶⁾

Altul este cuvîntul faptei, și altul cuvîntul cel frumos. Si, fără cercarea lucrurilor, înțelepciunea nu știe să-și împodobească cuvintele ei și să vorbească adevărul, pentru că nu-l cunoaște pe acesta. Nici nu poate să descopere cineva virtutea, dacă el însuși nu a făcut niciodată experiența ei. Cuvîntul din faptă este o vistierie a nădejdii, iar înțelepciunea nefăptuire este un depozit al rușinii.

Precum un artist zugrăvește apa pe pereți, dar nu-și poate alina setea cu apa aceea și precum un om vede vise frumoase, aşa face și cuvîntul nefăptuitor. Cel ce grăiește din cercarea lucrului său despre virtute împărtășește din ea și celui ce ascultă, precum împărtășește cineva din banii cîștiigați de el.

Și cel ce seamănă învățătura din cele dobîndite de el în urechile celor ce-L ascultă deschide gura cu îndrăzneală către fiii săi duhovnicești, precum

³⁶⁾ „Unde a poruncit Domnul? În: «Fiți deci milostivi, precum și Tatăl vostru milostiv este» (Lc. 6, 36) și în: «De voiești să fii desăvîrșit, mergi, vinde averile tale și le dă săracilor și vei avea comoară în cer și, venind, urmează-Mi Mie» (Mt. 19, 21) și în: «Fiți dar desăvîrșiți, precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvîrșit este» (Mt. 5, 41).“

bătrînul Iacob a spus lui Iosif: „Iată, ți-am dat o parte mai mare decât fraților tăi; e cea pe care am luat-o cu sabia și cu arcul meu de la Amorei“ (Fac. 48, 22).

Fiecare om care are o viețuire întinată poftește viața vremelnică. Iar acesta e lipsit de cunoaștere. Bine a zis careva că frica de moarte încristează pe omul apăsat de conștiință lui; iar cel ce are în sine mărturia cea bună dorește moartea ca și viața. Să nu socotești înțelept adevărat pe cel ce-și robește cugetarea vieții acesteia din lașitate și frică. Socotește toate cele bune și cele rele ce se întâmplă trupului ca niște vise. Căci nu numai în vremea morții vei fi dezlegat de ele, ci de multe ori și înainte de moarte te părăsesc și pleacă. Dar pe acelea dintre ele care au vreo părtășie cu sufletul tău socotește-le că sunt avuțiile tale în veacul acesta și că în cel viitor vor merge cu tine.³⁷⁾ Și, de sănătate, veselește-te și mulțumește lui Dumnezeu în cugetul tău, iar de sănătate, întristează-te și suspină și caută izbăvirea de ele cît timp ești încă în trup. Orice bine pe care-l ai lucrător în tine să-l ai tot așa și întru ascuns. Iar botezul și credința și s-au făcut mijlocitoare spre acest bine, pentru că prin ele ai fost chemat de Domnul nostru Iisus Hristos la faptele cele bune ale Lui împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, Căruia I se cuvin slava, cinstea, mulțumirea și închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL II DESPRE LEPĂDAREA DE LUME ȘI DESPRE ÎNFRÎNAREA DE LA ÎNDRĂZNEALA FAȚĂ DE OAMENI

Cind dorim să fugim de lume și să ne facem străini de cele lumești, nimic nu ne desparte așa de mult de lume și nu omoară patimile din noi, și nu ne trezește, și nu ne înviorează spre cele duhovnicești ca plînsul și durerea inimii, împreunate cu dreapta socoteală. Căci față celui sfios ia

³⁷⁾ Cele care prefac sufletul tău după chipul lor sănătății proprii sufletului în viață aceasta și rămân proprii lui și după moarte. Cele rele își fac sufletul pentru veci lipsit de Dumnezeu cel bun, cele bune îșițin sufletul pentru veci bun și unit cu Dumnezeu, izvorul bunățății.